

I.

Zkušenosti z vedení oddílu

Uvedené zkušenosti jsme v našem oddílu nezískávali snadno a k některým, v podstatě velmi jednoduchým, a přitom nesmírně užitečným, poznatkům jsme pracně dospěli až po mnoha letech chybování. Pokusím se je v úvodní kapitole shrnout.

Velikost a členění oddílu

Jako v mnoha jiných případech, i zde platí pravidlo zlaté střední cesty. Ostatně v této souvislosti bych chtěl zmínit snad nejkratší, ale současně nejvýstižnější ze všech známých citátů. Jedná se o Solonův výrok: „Ničeho příliš.“ O pravdivosti toho, že nic se nemá přehánět, se přesvědčujeme prakticky na každém kroku.

Málo početný oddíl často neumožňuje soutěžení v plném rozsahu a neúčast několika členů pak může zhatit i dobře připravený program. Malý počet členů také zvyšuje náklady na tábor, protože některé poplatky jsou stanovené bez ohledu na počet účastníků. Například za dopravu objednaným autobusem nebo za dopravu stanů a dalšího vybavení zaplatíme stejnou cenu, ať jede dětí deset nebo čtyřicet. Příliš velké oddíly ale také nejsou dobré, protože jejich řízení bývá poněkud těžkopádné a často mají tendenci rozpadat se na jednotlivé skupiny a partičky, které se izolují od ostatních členů.

Podle mých zkušeností by oddíl měl mít nejméně dvanáct a nejvíce pak asi třicet členů. Oddíl je nutno rozdělit na družiny o šesti až deseti členech a každou družinu pak ještě rozdělit na

dvě hlídky. Pokud by soutěžily vždy jen celé družiny, mohlo by docházet k tomu, že hlavní úkoly při všech hrách by plnili jen ti nejzdatnější a mladší členové by jen pasivně přihlíželi a pochopitelně by se brzy začali nudit. Je také třeba, aby družiny i hlídky byly maximálně vyrovnané, i když při jejich sestavování musíme částečně přihlížet i k tomu, kdo se s kým nejvíce kamarádí. V každé družině by měly být vždy děti různého věku (mladší se pak přirozeným způsobem učí od zkušenějších táborníků).

Vyrovnanost soutěžících

Sestavení vyrovnaných soutěžících skupin považuji za mimořádně důležité a k následujícímu jednoduchému systému jsem dospěl až po mnoha letech vedení oddílu. V rámci každé hlídky (i družiny) by měli být její členové seřazeni podle zdatnosti a věku od nejsilnějšího po nejslabšího. Nemusí být označeni čísly, každá hlídka může mít např. svého rádce, podrádce, plavčíka, nosiče vody, prostého člena (i na tuto funkci bývají kupodivu ti nejmladší patřičně hrdí) a podobně.

Celou řadu soutěží mezi hlídkami lze organizovat formou vícebojů, při nichž proti sobě postupně bojují nejdříve rádci, potom podrádci atd. až po nejmladší členy. Každý tak má poměrně vyrovnaného soupeře. Víceboje mohou být organizovány tak, že postupně všichni soutěží v téže disciplíně, nebo pro každou kategorii použijeme disciplínu jinou. Oba postupy lze pochopitelně i různě kombinovat. Náměty na disciplíny pro víceboje najdete v dalších kapitolách této knížky. Uvedený princip se v praxi velice osvědčil a jeho zavedení považuji za velice důležité. Hry a soutěže budou mnohem více bavit i ty nejmladší, kteří by jinak velké šance neměli.

Zdraví a bezpečnost dětí

Nemocnost dětí se na našich táborech výrazně snížila po posunutí budíčku až na osmou hodinu ranní. Je to zřejmě tím, že v průběhu školního roku má většina dětí nedostatek zdravého pohybu a na táboře je naopak čeká náročný program od budíčku až do večerky. Tím, že jsme o hodinu prodloužili noční odpočinek, jsme jakoby mávnutím kouzelného proutku nemocnost táborníků snížili opravdu radikálně. V některých letech dokonce nemarodil za celý tábor vůbec nikdo, v ostatních letech byla nemocnost minimální. Kromě posunutí budíčku se osvědčila i následující opatření hygienického rázu: každý musí povinně používat vlastní ešus, plechový hrneček a lžíci. Nádobí v kuchyni oplachujeme ve vodě s hypermanganem a pak ještě jednou v čisté vodě. V kuchyni pochopitelně nepoužíváme majonézu, tatarskou omáčku ani další zakázané potraviny. Dále je třeba dodržovat zásadu, že oblečení určené ke spaní jinak zásadně nepoužíváme. Při kontrolách úklidu ve stanech dáváme pozor na to, aby nikdo v batohu či kufru neschovával mokré oblečení. Při dešti je

nutno nosit pláštěnky a gumovky, proti čemuž sice děti často vehementně protestují, na to ale nesmíme dát.

Hned první den tábora děti upozorňujeme na možná nebezpečí, k nimž patří zejména klíšťata, vzteklna, uštknutí zmijí, vosí žihadla a podobně. Také je učíme zacházet s nožem, pilou a sekýrou tak, aby nedocházelo ke zraněním. Největší nebezpečí hrozí při koupání, kde je bezpodmínečně nutno respektovat platné předpisy. Velká opatrnost je na místě i při pobytu v náročném terénu, kde hrozí například pád z nějakého skaliska. Opatrně musíme postupovat i při kanoistice a cyklistických výletech, obzvláště pokud jedeme po silnici. Děti musí být neustále pod dohledem osoby starší 18 let. Zdraví a bezpečnost musí být vždy na prvním místě.

Počet vedoucích na táboře

Hlavní zásadou je, že zábava dětí má vždy přednost před zábavou dospělých účastníků tábora, i když na správném táboře se vlastně neustále baví všichni. Vedoucích by měl být dostatečný počet, aby měli čas na přípravu perfektního programu i na zajištění provozu tábora.

Kromě dospělých obvykle na táboře pomáhají i bývalí členové oddílů ve věku od 17 do 18 let. Do věku 16 let jsou ještě zařazeni do jednotlivých hlídek, obvykle ve funkcích rádců či podrádců.

Je velice důležité, aby na táboře měl každý vedoucí určený své úkoly, které pak zajišťuje převážně sám. Není totiž dobré, když hlavní vedoucí musí ostatním nařizovat každou maličkost. Je třeba ponechat dostatečný prostor pro iniciativu a tvořivost všech vedoucích, jinak by je práce na táboře nebavila. Ke zdárnému průběhu tábora mohou významně přispět i členové mladší 18 let, kterým u nás říkáme roveři. Na jiných táborech se tyto „vejrosteči“ nazývají praktikanti či instruktoři. I když obvykle pracují výborně, nelze je vzhledem k tomu, že nejsou plnoletí, považovat dozorem nad bezpečností dětí.

K úkolům, které budou jednotliví vedoucí zajišťovat, patří například: organizace celotáborové etapové hry, organizace táborové sportovní olympiády, dlouhodobé turnaje družin a hlídek, táborový kvíz, táborové bodování, funkce táborového zdravotníka, kontrola pořádku a hygieny, výtvarná činnost, nákupy potravin v blízkém městečku, táborová kuchyně, lov bobříků, rozcvičky, dozor nad večerní hygienou dětí, psaní kroniky, organizace závěrečného boje o poklad, zálesácký vícebój, programy u večerního táboráku, zpěv a nácvik písniček, četba na pokračování, soutěže při špatném počasí, morseovka a signalizace praporky, psaní diplomů a výroba „placek“, opravy a údržba táborových staveb. Každý vedoucí bude mít pochopitelně úkolů několik a o některé úkoly se bude naopak starat více vedoucích. Některé činnosti zajišťují denní a noční služby, při kterých se vedoucí i roveři střídají. Připomínám, že je zcela nevhodné, aby vedoucí na táboře kouřili či požívali alkoholické nápoje. Dobře by nepůsobilo ani to, kdyby vedoucí jedli něco jiného než děti.

Organizace táborových soutěží z časového hlediska

Protože dopoledne má jedna hlídka službu v kuchyni a nemůže se tedy účastnit her a soutěží, doporučuji zařadit do dopoledního programu různé dlouhodobé turnaje hlídek. Hlídka, která má v daný den službu, si své zápasy odehraje jiný den. Může se jednat např. o turnaje v přehazované, v ringu, v přetahování lanem, ve stolním tenisu, v lovu „ryb“ (dřevěných špalíků) z nafukovacích lodí a podobně. Na dopoledne bychom měli také zařazovat různé nezbytné práce související s chodem tábora (doplňování dřeva, velké prádlo atd.). Večere děláme obvykle studené, takže odpoledne se programu účastní všichni.

Soutěže a zábava v době poledního klidu

Polední klid je nutné dodržovat, protože děti si potřebují odpočinout po náročném dopoledni. Děti nelze fyzicky přetěžovat. Námahu při sportu a různých soutěžích a hrách musí proto vystřídat odpočinek. To ale neznamená, že by se měl v době poledního klidu někdo nudit.

V době poledního klidu lze například nacvičovat nové písničky, číst na pokračování nějakou zajímavou knížku související s tábořovou činností, vyrábět dřevěné „placky“, indiánské náhrdelníky a různé výtvarné výrobky, které je pak možno použít jako ceny do závěrečné tomboly. Můžeme se také učit brousit nože a sekeru, vyrábíme lodičky z kůry nebo si šijeme „indiánské medicíny“ (váčky z plátna nošené na krku). V době poledního klidu mohou probíhat také turnaje v dámě, šachu, logiku a podobně. Vedoucí, který má polední klid na starost, by přípravě měl věnovat patřičnou pozornost.

Táborové služby

Službu v kuchyni má vždy jedna hlídka a jeden dospělý vedoucí, případně i jeden rover. Nástup této služby je po skončení poledního klidu – večerní střídání a předávání kuchyňského vybavení po tmě se nám neosvědčilo. Služba trvá 24 hodin. K povinnostem služby patří zejména: příprava odpolední svačiny a studené večere, vaření čaje, mytí nádobí po večeři, odvoz kuchyňských odpadků tuhých i tekutých (voda po mytí nádobí apod.), ranní dovoz housek a mléka a samostatná příprava snídaně, pomoc s loupáním brambor a krájením zeleniny, mytí a utírání nádobí během celého dopoledne a výdej oběda.

Během poledního klidu provede služba vzorný úklid celé kuchyně a jídelny. Stoly utíráme hadrem namočeným do octa, čímž odpuzujeme vosy a jiný obtížný hmyz. Nádobí myjeme v teplé vodě, potom oplachujeme ve vlažné vodě s hyperman-

ganem a nakonec v čisté studené vodě. Služba musí mít neustále naprosto čisté ruce a dohlíží na hygienu i u ostatních táborníků. Po celý den doplňuje v kuchyni dřevo, které musí nařezat a naštípat. Udrží oheň v kuchyňských kamnech.

Hlídka, která má službu v kuchyni, vstává o půlhodiny dříve, nechodí na ranní rozvíčku a neúčastní se dopoledního programu. K odpolední svačině mohou dobrovolníci v době poledního klidu upéci například perník, koláč či buchtu. Ušetří se tím dost peněz a obvykle si táborníci pochutnají, což výrobce vždy potěší a povzbudí do další práce.

Noční hlídky se drží ve dvojicích podle stanů. Každou noc hlídají tři dvojice. První hlídku budí vedoucí, který má noční službu o půlnoci. Poslední hlídka končí v 6 hodin ráno tím, že vzbudí vedoucího denní směny. Během noci mohou hlídky udržovat malý strážní oheň ze tří polen, na který si ovšem musí sami připravit dostatek dřeva. Nesmí brát dřevo z dřevníku ani z kuchyně. V případě podezřelých „šramotů“ budí noční hlídka výhradně jen vedoucího noční služby, nikoliv celý tábor.

Program prvního táborového dne

První den musíme zejména novým táborníkům sdělit velké množství potřebných informací. Snadno bychom mohli na něco důležitého zapomenout, takže je lepší postupovat následovně: ubytovat děti ve stanech, rozdělit je do družin a hlídek, seznámit je s táborovým řádem, upozornit, že je nutné dojít zásoby přivezené z domova a potraviny podléhající zkáze předat raději do kuchyně, vybrat od každého jednu roli toaletního papíru, který bude pravidelně doplňován na záchodech, seznámit děti s nejbližším okolím tábora (záchody, jáma na odpadky, místo kam vyléváme špinavou vodu, umývárna, místo ranních nástupů a podobně), seznámit děti s povinnostmi denní i noční služby, popsat denní řád a organizaci ranního nástupu, upozornit na možná zdravotní a bezpečnostní rizika.

První den je slavnostní táborák, který je nutno připravit (hranici nebo pagodu, fagule na slavnostní zapálení). U ohně se všichni navzájem představíme (i přezdívkami), řekneme si něco o svých zálibách a podobně. Nejen první den, ale i několik dnů následujících musíme věnovat dobudování tábora. Správní táborníci si dokonce budují celý tábor sami. Je třeba uklidit a dovybavit stany políčkami, věšáky, podlážkami, důkladně uklidit a vydesinfikovat kuchyni i jídelnu, naplnit dřevník, vybudovat přístřešek na kola a podobně.

Návrh denního řádu

7,30	budíček denní služby
8,00	budíček
8,10–8,25	rozcvička
8,25–8,45	ranní hygiena a úklid stanů
8,45–9,00	snídaně
9,15–9,30	ranní nástup
9,30–12,00	dopolední program
12,30–13,00	oběd
13,00–14,00	odpolední klid
14,00–16,30	odpolední program
16,30–16,45	svačina
16,45–18,00	druhá část odpoledního programu
18,15–18,30	večeře
18,30–19,30	pracovní čas (příprava táboráku, praní, opravy stanů atp.)
19,30–20,00	večerní hygiena u řeky (část v teplé vodě v hygienickém koutku)
20,00–22,00	večerní táborák
22,00	večerka

Organizace ranního nástupu

Ranní nástup na našem táboře pravidelně zahajujeme indiánským pokřikem, který zní: „GIČI MANITOU HOWG“ (vyslovuje se *giči manitů hau*), přičemž první část pokřiku zvolá táborník, který se minulý den něčím pozitivním proslavil, a všichni ostatní mu odpovídají „howg“. Pokřik se opakuje třikrát za sebou. Následuje slavnostní zaseknutí sekery do špalku jako symbol zahájení dalšího pracovního dne na táboře. Sekeru zasekává za odměnu táborník, který v předešlém dni odvedl nejlepší pracovní výkon, např. při službě v kuchyni, při řezání dřeva a podobně.

Potom se losuje „nepřítel“. Všichni táborníci dají ruce za záda a vedoucí jim do ruky vloží přeložený malý papírek. Většina papírků je prázdná, jen na jednom je uvedeno slovo „nepřítel“. Každý si svůj papírek tajně prohlédne a odevzdá jej zpět vedoucímu. Úkolem nepřítele je ukrást a na určené místo nedaleko tábora donést vlajku umístěnou někde na nástupišti. Ostatní se mu v tom pochopitelně snaží zabránit, ale úlohu jim ztěžuje to, že nikdo neví, kdo vlastně nepřítelem je. Pokud se v nestřežené chvíli skutečně nepříteli podaří vlajku ukrást, zís-

kává 15 bodů do celotáborového bodování. Pokud „nepřítele“ někdo chytí, získá za jeho polapení 10 bodů.

Dále jsou táborníci na nástupu seznámeni s dopoledním programem a potřebným oblečením a vybavením. Doba nástupu je určena v denním řádu. Zahájení nástupu oznamuje vedoucí opakovaným vysíláním písmene „n“ na píšťalku. Pokud by nástup trval více než 2 minuty (posledních 15 vteřin vedoucí odpočítá nahlas), musí jeden nebo dva poslední napsat své jméno na papírek, který vhodí do černé krabice. Z této krabice se pak losují „šťastní výherci“ v případě, že je třeba vykonat nějaké nepřiliš populární práce (např. řádně vydrhnout všechna umyvadla, nařezat nějaké dřevo a podobně).

Na ranním nástupu také hlídka luští šifru, která visela celý předešlý den na nástěnce. Za každou hlídku odpovídá vylosovaný jedinec (ten, který si vytáhne nejkratší zápalku). Boduje se do soutěže hlídek (nikoliv jednotlivců) a nestačí říci jen obsah šifry, ale vysvětlit stručně systém šifrování.

Všeobecné zásady pro hry

Základní podmínkou úspěšnosti každé hry je čestnost soutěžících. Nehrajeme přece proto, abychom se nad někoho vyvyšovali, ale abychom se pobavili a případně něčemu prospěšnému i přiučili. Toto je nezbytné táborníkům neustále vysvětlovat. Vždyť vítězství dosažené podvodem přece nemůže nikoho doopravdy potěšit. S výchovou mladších a nových táborníků by nám měli pomáhat i rádcové a starší, zkušenější členové oddílu.

Při hrách, ve kterých dochází k dočasnému vyřazení některých hráčů, odchází tito hráči do vězení, kde uplatňujeme zásadu „čekáme na třetího“. Do vězení se vejdou maximálně tři vězni, takže při příchodu čtvrtého delikventa je nejstarší vězeň automaticky propuštěn a zapojuje se znovu do hry.

Pokud je třeba při nějaké hře od sebe soutěžící družiny rozlišit, stačí, když si jedni uváží na hlavy šátky (piráti) a druzí jsou prostovlasí (námořníci).

Při různých bojových hrách po sobě nikdy neházíme šiškami, ale pro tyto boje si každý z domova přiveze na tábor (a nosí i na výpravy během roku) tři hadrové koule.

Řada soutěží probíhá se zavázanýma očima. Pro urychlení je vhodnější, aby všichni táborníci měli své neprůhledné čelenky nebo pytlíky, které si natáhnou přes oči. Velmi dobrou pomůckou pro tyto účely jsou svářečské brýle na gumičku.

Táborový kvíz

Každý den vyvěšujeme na nástěnce tři obrázky přírodnin a u každého obrázku dáváme táborníkům na vybranou tři odpovědi, z nichž je ale jen jedna správná. Odpovědi je nutno odevzdat do večere do krabice umístěné v kuchyni. Na konci tábora je pak vyhlášen vítěz táborového kvízu, který kromě diplomu a dřevěné malované placky obdrží i nějaké body do celotáborového bodování jednotlivců. Můžeme ocenit i druhé a třetí místo, případně kvíz rozdělit na kategorii mladších (do 12 let) a starších táborníků.

Táborová tombola

Každý večer před zapálením táborového ohně rozdává vedoucí losy do tomboly. Losy se přidělují za různé dobré skutky, za vykonání nějaké potřebné práce, za dodržování zásad fair play, za pomoc někomu slabšímu a podobně. Nikdo pochoptelně nenavrhuje sám sebe, ani velcí kamarádi nenavrhují opakovaně jeden druhého. O přidělení losu rozhodují všichni táborníci. Tombola se vylosuje předposlední den tábora a ceny se obvykle předávají společně s diplomy u závěrečného slav-

nostního táboráku. Některé ceny se nakoupí z peněz zaplacených za pobyt na táboře (knihy a různé drobnosti) a zbytek cen si táborníci vyrobí sami (různé indiánské náhrdelníky, výrobky z odřezků kůže, ozdobné dřevěné placky, malované kameny a podobně). Důležitější než výhra je to, že i touto formou pomáháme u dětí potlačovat sobectví a učíme je správnému chování.

Podmínky celotáborového bodování

Pravidla pro bodování jednotlivců, hlídek i družin je třeba opravdu dobře promyslet. Nikdy by neměla nastat situace, kdy jedna část táborové činnosti bude bodově nadhodnocena. Například pokud bychom třeba do soutěže jednotlivců bodovali každou disciplínu sportovní olympiády, mohlo by se stát, že dobří sportovci by vyhráli celé bodování, třebaže v jiných činnostech by nijak nevynikali. Naopak slabší sportovci by si ani neškrtili.

Soutěživost je vlastnost, která je lidem vrozena, a proto i bodování dokáže ovlivnit chování dětí. Na druhou stranu by ale táborníci neměli dělat vše jen a jen kvůli bodům.

Do soutěže jednotlivců budujeme zejména:

- úklid ve stanech: 0 až 10 bodů
- služba v kuchyni: 0 až 20 bodů
- táborový kvíz: 20 bodů (1. místo), 10 bodů (2. místo), 5 bodů (3. místo)
- táborová olympiáda: 30 bodů za celkové vítězství, každé další místo o 3 body méně, hodnotíme zvlášť kategorii mladších a starších táborníků
- soutěže hlídek u táboráku: člen vítězná družina 10 bodů, člen druhé hlídky 8 bodů atd.
- celotáborová soutěž hlídek: 30 bodů za vítězství, za další umístění o 5 bodů méně

Každý den také hodnotíme hru na nepřítele (viz organizace ranního nástupu).

Do soutěží hlídek bodujeme každou hru a soutěž vždy tak, že vítězná hlídka dostane tolik bodů, kolik hlídek se soutěže zúčastnilo, a každá další hlídka pak vždy o 1 bod méně. Dlouhodobě turnaje v ringu, přehazované, stolním tenisu apod. hodnotíme trojnásobným počtem bodů. Podobně bodujeme i soutěže celých družin.

Zajištění provozu stanového tábora

Pro řádný chod tábora je nutné mít neustále plný dřevník — pak nás nemůže zaskočit ani několikadenní vytrvalý déšť. Dřevo proto musí být pravidelně doplňováno. Zhruba každý čtvrtý den je třeba, aby všichni táborníci (s výjimkou služby v kuchyni) vyrazili na dvě hodiny na dřevo.

Samozřejmým požadavkem je zajištění kvalitní pitné vody. Zdroj vody musíme zajistit již dlouho před zahájením tábora. Nejvhodnější je dovoz cisternou z veřejné vodárny nebo dobře prověřené studny. Vodou bychom neměli plýtvat, protože jak voda, tak zejména její doprava jsou dost drahé.

Maminky se obvykle bojí, že jejich miláčkové na táboře nastydnou. To se sice nedá vyloučit, zejména pokud nedbají pokynů vedoucích a courají se po táboře v dešti a bez gumovek na nohou, ale častěji hrozí různé potíže zažívací, které vyplývají především z nedodržování hygienických pravidel. Je třeba dbát na to, aby každý táborník používal vlastní nádobí a příbor a aby vše udržoval v dokonalé čistotě. Při používání vlastního nádobí se nešíří tak snadno ani různé škrábání v krku, chrapot a rýma. Základním předpokladem je, aby si každý své nádobí a příbor poznal, proto je třeba si je nějak označit. Do špatně umytého nádobí žádný táborník jídlo dostat nesmí.

Z hygienických důvodů je také nutno denně zasypávat záchody zeminou a kontrolovat, myje-li si po použití záchodu každý řádně ruce. To musí především úzkostlivě dodržovat směna v kuchyni.

Každý den (někdy i několikrát denně) kontrolujeme pořádek ve stanech a dbáme přitom zejména na to, aby děti neměly v batohu či kufru mokré šatstvo, promáčené boty pod lůžkem a podobně. Také dohlédneme na to, aby celý tábor nechodily v jednom špinavém tričku. Po táboře nesmí nikdo běhat v oblečení, které je určeno na spaní, a při dešti je nutno používat pláštěnku. Všelijaké „zaručeně nepromokavé“ bundy nestačí.

Vztah k přírodě

Tábory bývají umístěny uprostřed krásné přírody a lásku k ní vštepujeme dětem při každé vhodné příležitosti. Základem je heslo „Poznej a chraň“. Proto má mnoho soutěží přírodovědný charakter.

K výchově dětí v tomto směru patří i následující hra. Ve vzdálenosti zhruba 50 metrů od stanovišť zapisovatelů vyvěsíme tuto zprávu, kterou si členové jednotlivých hlídek musí zapamatovat a po částech ji nadiktovat svému zapisovateli:

CHEKAKO (čti *čekako*)

Kdo četl knížky Jacka Londona či Karla Maye, dobře ví, že tímto slovem označujeme nezkušené městské floutky, kteří se v divočině neumí vůbec chovat, nic neumí, ničemu v přírodě nerozumí a v lese si počínají přímo nemožně. Nemyslete si ovšem, že *čekaka* potkáte jen na americkém západě či drsném severu. Českého *čekaka* bezpečně poznáš.

Všude odhazuje papírky od bonbonů, sušenek, čokolád. Nechává za sebou plno mastných papírů, plechovky od konzerv a zamořuje lesy lahvemi a pytlíky z umělé hmoty. Křičí, ječí,

řve a huláká, píská na prsty, nosí tranzistorové rádio, které pouští na plný výkon. Rve květiny a větvičky (*chekako* může být i rodu ženského). Kope do prašivek. Seká nebo řeže do živých stromů a loupe z nich kůru. Střílí po ptácích z praku nebo ze vzduchovky, zabíjí brouky, mravence a další živé tvory. Vybírá vajíčka z ptačích hnízd. Zásadně po sobě neuklízí ohniště.

Nezahrabe po sobě stopy, jde-li v přírodě vykonávat své tělesné potřeby. Vyrývá do stromů a skal svůj monogram, případně jiné nesmysly.

Opakem *chekaka* je zkušený zálesák. Chodí lesem tak, aby ho nebylo vidět ani slyšet. Ví totiž, že jenom tak toho sám uvidí a uslyší mnohem více. V přírodě neodhodí ani ten sebe-menší papírek, natož plechovku, nebo dokonce něco z umělé hmoty. Naopak často po padourech nepořádek z lesa uklidí. Všechny lesní tvory považuje za své přátele. Ohniště po sobě uklidí tak, že nikdo nepozná, kde hořel jeho oheň. Nikdy nedělá oheň zbytečně veliký. Na svém tábořišti udržuje pořádek.

Kam patříš ty? Mezi *chekaky*, nebo mezi správné zálesáky?

Bílé pero

Několikrát v průběhu tábora volí všichni táborníci (malí i dospělí) ze svého středu někoho, kdo se chová vždy čestně a je dobrým kamarádem všem ostatním. Bílé pero, které zvolený táborník obdrží, je symbolem čestnosti, a proto musíme zejména mladším táborníkům vysvětlit, že toto ocenění nemusí nutně získat někdo, kdo je nejsilnější, kdo vítězí ve většině sportovních a zálesáckých soutěží nebo kdo vyniká v morseovce či luštění šifer. Bílé pero náleží tomu, kdo nikdy nepodvádí, kdo je ochoten každému nezištně pomoci, kdo se nejlépe chová ke svým kamarádům i ostatním lidem.

Důkazy

Tak říkáme diplomům, které předáváme vítězům různých soutěží. Tiskopisy si můžeme zakoupit v každém papírnictví, ale správné oddíly si je obvykle vyrábí samy. Je to možné i v případě, že ve svých řadách nemáme žádné zručné kreslíře. Text lze dnes snadno vyhotovit na počítači a důkaz lze sestavit z různých obrázků či fotografií, které okopírujeme.

Návrh táborového řádu

- Buď dobrým kamarádem. Nemysli jen na sebe a k ostatním se chovej tak, jak by sis přál, aby se oni chovali k tobě.
- Bez souhlasu vedoucích nesmíš opustit prostor tábora.
- Bez dovození nesmíš sám vstupovat při koupání do vody, rozdělovat bez dozoru oheň a kácet stromy.
- Při práci s nožem, sekyrou a pilou buď opatrný. I drobná poranění hlas vždy okamžitě svým vedoucím, případně zdravotníkovi.
- Dávej pozor na klíšťata, vosy, zmije a jinou lesní havěť. Ohrozit tě může i vzteklina. Nedotýkej se proto ani uhynulých zvířat. Napadení klíštětem okamžitě oznam zdravotníkovi nebo jinému vedoucímu.
- Nevyhýbej se na táboře žádné práci. Musel by ji za tebe udělat kamarád. Žádné sluhy zde totiž nemáme.
- Při všech hrách poctivě bojuj ze všech svých sil a nikdy se nevzdávej před koncem a to ani tehdy, když naděje na vítězství jsou malé. Svým nezájmem bys kazil hru ostatním. Hraj

vždy čestně a nikdy nepodváděj své kamarády, neměli by tě rádi a ani tebe samotného by výhra získaná podfukem nemohla doopravdy těšit.

- Tábor je uprostřed krásné přírody. Nenič ji. To dělají pouze hlupáci.
- V táboře i jeho okolí udržuj pořádek. Hygienu dodržuj zejména v kuchyni. Používej zásadně jenom své vlastní nádoby a udržuj ho ve vzorné čistotě. Zabrániš tak šíření nakažlivých nemocí.
- Neplýtvěj pitnou vodou. To samozřejmě neznamená, že se nebudeš pravidelně mýt a čistit si zuby.
- S nikým se zbytečně nehádej a nevychloubej se. Nikdo to nemá rád.

Večerka

Na závěr večerního táborového ohně se všichni táborníci (včetně vedoucích) rozestaví do kruhu okolo dohasínajícího ohně a vzájemně se chytanou za ruce tak, že ruce před sebou překříží (levou přes pravou) a uchopí za ruku svého souseda. Pak všichni třikrát po sobě zazpívají večerku. Poprvé nahlas, podruhé tišeji a potřetí jen tichým brumendem. Po dozpívání večerky hlavní vedoucí posílá signál stisknutím ruky souseda. Ten stisk pošle dál. Když signál oběhne celým kruhem, popřeje vedoucí všem dobrou noc. Tímto okamžikem také může začít (a další den končit) bobřík mlčení. Na našem táboře jsme zpívali tuto večerku: „Západem slunka svit vymizel z údolí, z temen hor, odpočiň každý, kdos Boží tvor.“ Lze pochopitelně zpívat i jakoukoliv jinou vhodnou píseň. Také večerka přispívá k vytvoření kamarádského ducha na táboře.

Seznam věcí na tábor

- větrovka nebo bunda
- 3 košile
- 3 trička, šortky
- 2 svetry
- 2 teplákové soupravy (jedna na spaní)
- 4 páry ponožek
- 2 páry silných ponožek (jedny na spaní)
- dostatek spodního prádla
- minimálně 2 ručníky, utěrka
- dostatek kapesníků
- mýdlo v krabičce, šampon
- pasta a kartáček na zuby
- plavky
- pláštěnka (nepromokavá bunda nestačí)
- baterka (lepší je plochá)
- tenisky, sandály
- malý batůžek
- pokrývka hlavy (proti slunci)
- kapesní nůž
- šátek na krk
- škrabka na brambory
- láhev na pití
- staré boty do vody
- gumovky (nezbytné)
- hřeben
- repelent, krém na opalování
- sluneční brýle
- ešus (dvoudílný), lžíce, hrneček
- prací prostředek na přepírání
- blok, psací potřeby, „cancák“
- šití
- spací pytel
- uzlovací šňůra, KPZ
- role toaletního papíru
- kolo, pumpička, náhradní díly, duše
- cyklistická přilba

Vhodnější je věci zabalit do kufru a na kratší výpravy pořádané v průběhu tábora používat menší batoh. Kapesné dle uvážení rodičů (nepřehánět) a raději v menších bankovkách — bude uloženo v pokladně a vedoucí budou peníze vydávat dětem po částech. Na tábor není vhodné brát různá tranzistorová rádia, walkmany a podobně. Problematické jsou i mobilní telefony, které v lese nelze dobíjet. Stačí znát kontakt na vedoucího.

Na seznamu je třeba uvést adresu tábora a místo a čas odjezdu i příjezdu. Při odjezdu je potřeba odevzdat potvrzení o zdravotním stavu (upozornit na zdravotní problémy dítěte), potvrzení o bezinfekčnosti, fotokopii průkazky zdravotní pojišťovny a očkovacího průkazu. Seznam rozdáme rodičům s dostatečným předstihem. Můžeme je informovat také o tom, že není příliš vhodné, aby jezdili děti na tábor navštěvovat. Jednak to narušuje program, jednak těm, za nimiž nikdo nepřijede, by to mohlo být líto.

Táborové stavby

Nejdůležitější stavbou je přístřešek pro kuchyni. Měl by být dostatečně prostorný a doporučuji vybavit jej dřevěnými rošty na podlaze. Vedle kuchyně by měl být dostatečně velký dřevník, do kterého ukládáme také pily, sekery a další nářadí. Rozhodující součástí kuchyně jsou ovšem kamna. Na následující straně je plánek kamen, která nám výborně slouží již mnoho let. Co jen ta trouba již upekla masa, kuřat, ale i perníků, koláčů a buchet! Součástí kuchyně musí být i vhodně umístěná mycí linka se třemi dřezy. V prvním je horká voda se saponátem (na mytí), v druhém vlažná voda s rozpuštěným hypermanganem (hygieny) a ve třetím studená voda na oplachování. Pak ještě potřebujeme nějaké odkapávače.

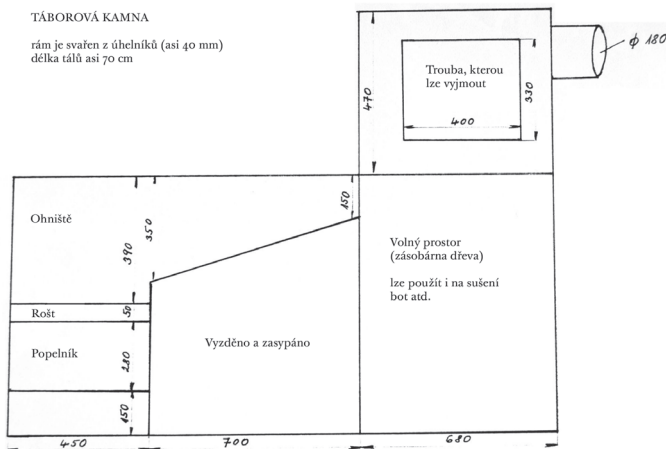
Pro případ deštivého počasí máme na táboře vybudován další přístřešek, který honosně nazýváme „saloon“. Zde trávíme volný čas za nepříznivého počasí. Máme v něm menší kamna (zmenšenina kuchyňských), která slouží i k sušení promočených oděvů a navlhle obuvi.

Další stavbou je umývárna, u které máme vybudovanou i vsakovací jímku se šterkovým a pískovým filtrem.

Důležité je také umístění záchodů a jámy na odpadky. Tato zařízení by měla být umístěna na straně opačné, než odkud nejčastěji vane vítr, aby zápach nebyl zanášen do tábora. Také

TÁBOROVÁ KAMNA

rám je svařen z úhelníků (asi 40 mm)
délka rálu asi 70 cm

vzdálenost by měla být spíše větší. Záchody je třeba pravidelně zasypávat zeminou a stejně tak i jámu s odpadky. Lze také použít záchody chemické a místo odpadkové jámy převozný kontejner od technických služeb. I v něm ale musíme odpadky zasypávat zeminou.

Jídelníček

Občas se mezi organizátory dětských táborů vyskytují námitky, že vaří-li na táboře děti, nemohou se vždy všechny účastnit programu. Vzorem by nám měl být klasik Jaroslav Foglar, který byl toho názoru, že samotné vaření je výcvik tvrdší a užitečnější než program připravený uměle. Proto na táborech organizovaných Jestřábem nevařily nikdy maminky, a přesto bylo jídlo téměř vždy dobré. Smyslem tábora přece není jen děti pobavit, ale také (a to hlavně) je vychovávat k pracovitosti a k tomu, aby se dovedly v přírodě samy o sebe postarat.

Každá hlídka by se měla již před táborem naučit vařit několik jídel. Zde je pomoc maminek vítaná. Jídla by neměla být pře-

hnaně složitá, ale určitě by se někdo měl naučit vařit houskové, bramborové i ovocné (borůvkové) knedlíky. Vaření na táboře pak sice řídí vedoucí, který má ten den službu v kuchyni, ale na samotném vaření by se měly podílet i děti. Úkolem vedoucího je přitom hlavně zajišťovat bezpečnost dětí při vaření (aby se nikdo neoparil, nepořezal, nepopálil) a dohlížet na dodržování hygienických zásad.

Jídelníček je třeba naplánovat ještě před zahájením tábora a potřebné nákupy pořídit předem hromadně (s využitím množstevní slevy). Na táboře pak již jen dokupujeme ty potraviny, které podléhají zkáze jako maso, mléko, tvaroh, máslo, pečivo apod. Večeře na táboře děláme obvykle studené, případně doplněné teplou polévkou, která zbyla od oběda, pokud máme pro její skladování vhodné místo. Odpoledního programu se pak mohou zúčastnit skutečně všichni.

Příklady některých vhodných obědů, které lze snadno připravit i ve ztížených zálesáckých podmínkách: hovězí guláš, rajská omáčka, pečené kuře, smažený řízek, přírodní plátek, vepřové maso na paprice, francouzské brambory, krupicová kaše, šunkofleky, špagety s hovězí konzervou, smažené rybí prsty nebo filé, karbanátek (maso si sami nameleme — nekupovat mleté), borůvkové knedlíky, milánské špagety.

Oblíbená jídla lze pochopitelně na přání strávníků i zopakovat.

Kromě vaření v táborové kuchyni pořádáme každoročně i soutěž ve vaření na ohništi (podrobněji viz strana 50). Můžeme zkusit také vaření v tzv. Setonově hrnci:

Každá družina si někde na louce vykope díru hlubokou asi 1 metr. Vedle ní rozdělá oheň, v kterém rozpálí několik větších kamenů. Kameny nesmíme vybírat z potoka, protože zahřátím by z vody vznikla pára, která by kameny roztrhala, přičemž by mohlo dojít k opravdu vážným úrazům. Rozpálené kameny dopravíme pomocí silnějších větví na dno vyhloubené jámy. Na kameny položíme očištěné, osolené a okořeněné kuře, zabalené v silnější vrstvě alobalu. Potom jámu zahrabeme, nejprve ale

vedle kuřete zabodneme dřevěný kolík o průměru 5 až 10 cm a o délce asi 120 cm. Tento kolík potom opatrně vytáhneme a do otvoru po něm nalijeme kotlík teplé vody. Potom díru kolíkem opět uzavřeme a počkáme asi 70 až 80 minut a kuře bude krásně měkoučké. Je snad zbytečné připomínat, že oheň nesmíme rozdělovat u lesa nebo tam, kde by mohlo dojít k požáru.

Několik osvědčených táborových receptů:

RAJSKÁ OMÁČKA

V kastrolu na kamnech rozpustíme rostlinný tuk a nasypeme na něj drobně nakrájenou cibuli. Zpěníme ji, aby zůstala světlá, a přisypeme hladkou mouku. Za stálého míchání připravíme žlutou cibulovou jíšku, kterou zředíme vývarem z hovězího masa či kostí. Přidáme bobkový list, celý pepř a nové koření a trochu tymiánu. Osolíme a za občasného míchání asi 30 minut povaříme. Takto povařený základ procedíme přes cedník a přidáme rajský protlak (nikoliv kečup). Protlaku nesmí být přehnané množství. Krátce povaříme a omáčku zjemníme přidáním čerstvého másla. Nakonec přidáme naporcované hovězí maso, i když omáčku lze jíst i bez masa. Obdobným způsobem můžeme připravit i omáčky jiné. Místo rajského protlaku přidáme například houby usmažené na oleji a máme omáčku houbovou.

MILÁNSKÉ ŠPAGETY

Na oleji zesklovatíme drobně nakrájenou cibuli a přidáme osolené a trochu opepřené hovězí nebo vepřové maso nakrájené na malé kostičky a rajský protlak (nikoliv kečup). Přidáme rozetřený česnek, podlijeme trochou vody a dusíme, až je maso měkké. Do hotové omáčky přidáme trochu másla nebo rostlinného tuku. Omáčkou poléváme uvařené špagety a posypeme nastrohaným sýrem.